

Esquirol

Esquirol, nom del *sciurus vulgaris*, s'aplica, com a qualificatiu infamant, als obrers que en temps de vaga treballen en condicions que tots els altres desestimen, i que no estan associats.

Aquesta segona accepció de la paraula s'ha fet venir de la primitiva, i això en dos sentits:

Presa com a animal feréstec, incapaç de viure en societat, la consigna Marià Aguiló en el seu recull de materials lexicogràfics. I així diu, en l'article «esquirol», al fer remarcar aquesta segona significació i després d'explicar-la : «Supòs que com animal bosquetà i no domèstic.»

La Reial Acadèmia de la Llengua creu encertar-ho millor referint-se a la vivacitat que es nota en aquest animal, i diu en l'última edició del seu *Diccionari* (1914)¹ : «*Esquirol*. (Del cat. *esquirol*, ardilla, esquirol, aludiendo a la movilidad de este animal.) m. despect. Obrero que substituye a un huelguista.»

Si anem ara al terreny popular, aquestes explicacions prenen un marcat caient novel·lesc, encara que no sortint, però, del lligam amb el *sciurus*.

Per ço que té de gràfic, recordem el que en deia un fabricant de Sant Martí (opinió que té importància per estar molt estesa entre gent del ram) : Durant una vaga a Barcelona, els vaguistes entraren en actitud violenta a una fàbrica on altres els substituïen. Aquests, davant el perill, saltaren per les tapies de darrera. Uns vianants, al veure'ls al lluny despenjar-se, van dir : « — Mireu-los: semblen *esquirols*. » I quedà ja per sempre consagrada la paraula.

Com es pot veure, tot això és prou imaginari. El veritable

1. En la penúltima (1899), malgrat d'emplear-se ja a Castella el mot *esquirol*, no en parla en aquest sentit.

origen de *esquirol* (treballador no associat) l'havem d'anar a cercar en el nom dels habitants d'un poble de Catalunya.¹

Prop de Manlleu existeix la parroquia de Santa Maria de Corcó, més coneguda vulgarment per *L'Esquirol*; i els seus naturals, ja de data immemorial, han estat nomenats, als districtes de Vich i Olot, *esquirols*.

L'any 1852, un fabricant de teixits a mà, de la vila de Manlleu, va pretendre rebaixar el preu de la mà d'obra; i, com els teixidors de la població es neguessin a treballar en tals condicions, solucionà aquell el conflicte enviant a teixir les pessas a L'Esquirol, on també hi havia teixidors i telers, i on els treballadors res no objectaven sobre el preu amb què el patró volia taxar la feina.

D'aquesta feta els de Manlleu deien, en to despectiu: «— Ço que nosaltres no hem volgut fer, ho han fet els *esquirols*.» De llavors ençà el nom es va anar aplicant en el mateix sentit a tots els obrers en circumstancies anàlogues, qualsevol que fos llur contrada.

No és solament aquesta paraula la que per un motiu tan incidental ha pres significació ben diferent de la primitiva. Per trobar-se en el mateix pla i ordre de coses, consignarem el que diu Nyrop-Vogt² respecte del fenomen sofert a França pel mot *grève*, ja que el trànsit a una significació nova és parió de l'experimentat pel mot *esquirol*. *Grève* volia dir, de primer, 'sorra' i 'riba de riu sorrenca'. A París, fins al XVIII.^{en} segle, fou usada la paraula com a nom de la plaça de l'Ajuntament, per ésser aquesta una plaça tota plena de sorra (sorrenca). La *Place de Grève* era un lloc de *rendez-vous* de gent sense treball i desenfeinada. Amb el temps es va establir entre els obrers sense feina el costum de posar-se a la plaça i oferir llurs serveis. Passejar per la *Place de Grève*, *faire grève*, tingué aviat la significació de 'cercar treball'. D'aquí es produí *grève* amb el nou sentit de 'manca de treball'. En el segle XIX, *faire grève* fou empleat pels obrers que no tenien feina per haver-la deixada a causa d'aspirar a una major remuneració del treball o a millors de qualsevol especie; i, així, *grève* ('sorra') vingué a parar, per aquesta serie paulatina de modificacions, a son sentit de *grève* ('vaga').

1. La noticia és presa d'un article signat M. R. i C. en *El Socialista* (19 abril 1915).

2. *Das Leben der Wörter*, ps. 93 i 94.

Esquirol és un cas de «Wanderwort» (paraula viatgera), que ha passat al lèxic internacional. De primer es va estendre per la regió de Barcelona, després per tot Catalunya, més tard traspassà les fronteres i s'introduí a Castella, i d'aquí arribà a totes les contrades on conreen la parla castellana. Avui, la significació social d'*esquirol*, és patrimoni de gairebé totes les nacions on el problema del treball s'agita.

És curiosa la nota de no haver-se canviat la grafia en passar a Alemanya. Havem tingut ocasió de veure la correspondència d'un sindicalista barceloní amb el secretari de la Federació Internacional del Transport, radicant en aquell país; i, entre mig dels mots alemanys, destacava amb prou força la paraula *esquirol*.

A Anglaterra i Castella ja era conegut el mot *esquirol* en sa primitiva significació de *sciurus*. D'aquest animallet se'n diu, en anglès, *squirrel*. El castellà, sens dubte, manllevà el mot a l'aragonès. La trobem empleada en un document de les «Cortes de Leon y de Castilla, I-70» per Alfons X, *el Savi*, que cita R. Dozy¹ i diu així: «Alifafe de lomos de conejo, quinse mrs.; alifafe de *esquiroles*, quinse mrs.; alifafe de cervales, dose mrs. ...»

Més tard sembla haver perdut valor en ús, ja que el primer *Diccionario de la Lengua castellana* (1726-1739) publicat per la Real Academia Española l'exclou de son repertori; però no és així, car la paraula continua viva. Ben clar ho demostra en el pròleg una altra edició del mateix *Diccionari*,² en la qual es troba: «Esquirol. fr. Ar. Ardilla.» Després d'indicar que poques modificacions s'han fet respecte de l'última edició, assenyala, entre aquestes, que «...ha procurado mejorarla... quitando a varias — (veus i locucions) — la inmerecida nota de anticuadas...». I a les poques línies s'afirma més encara la vitalitat i carta de naturalesa presa en la llengua castellana pel mot *esquirol*, quan, sincerant-se l'Academia per no haver introduït moltes més paraules, diu que «...nunca fué su ánimo, ni sería de grande utilidad para el público en general, el incluir las que caducaron no mucho después de haber adquirido forma propia, regularidad y robustez nuestro romance». Ben

1. *Glossaire des mots espagnols et portugais*, p. 141.

2. Edició de 1852.

palesament es veu, doncs, l'assimilació que d'*esquirol* per *ardilla* han fet els castellans.

Altres paraules tenim també cosmopolites, així *boycot* i *sabotage*; i la mateixa idea de l'home que treballa en temps de vaga, i que expressem per *esquirol*, ha tingut una sort semblant, encara que molt més reduïda, en el mot *renard*, amb què indiquen aquest concepte els francesos, ja que la seva traducció (*zorro*) la trobem al costat d'*esquirol* en l'argot societatari castellà. I és més : la frase cruel *chasse au renard* és també vivent entre els sindicalistes revolucionaris de Castella (*caza del zorro*).¹

I tal volta no ha deixat d'influir, aquesta última expressió de la mateixa idea simbolitzada en un animal, en les torçades interpretacions del mot català *esquirol*.

J. VILA

1. López-Núñez : *Vocabulario Social*.